

MARGONAUTÁK

Írások Margócsy István 60. születésnapjára

Szerkesztők

Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Vaderna Gábor (I. rész)

Ambrus Judit, Bárány Tibor (II. rész)

Munkatárs: Teslár Ákos (II. rész)

rec.iti

Budapest • 2009

[<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>]

Petőfi költeményeinek patholinguisticája

0. Bevezetés

A patholinguistica fiatal tudományág,¹ az általános nyelvészetnek, a psycholinguisticának és a neurolinguisticának a nyelvi zavarokkal foglalkozó ágait egyesíti. Nem tekinthető önálló diszciplínának, hiszen a nyelvi zavarokat mindig csak nyelvészeti, psycholinguisticai vagy neurolinguisticai szempontból tekinthetjük, mégis különálló annyiban, hogy tárgya kifejezetten a (szerzett vagy öröklött) sérülésekből származó zavart nyelvi viselkedés. Az alábbiakban Petőfi Sándor költészetét közelítjük meg a patholinguistica nézőpontjából.

Petőfi esetében a műszeres vizsgálatok és kísérletek lehetetlensége nehezíti akár a diagnosis felállítását, akár az aetiológiai analysisist. (A költő corpusának hiányában csak a szövegcorpusra hagyatkozhattunk; pathológiai vizsgálatok sem voltak lehetségesek.) Ezekkel kapcsolatban még sejtéseket sem kockáztathatunk meg annak alapján, amit a költeményei – mint alább kimutatjuk – egyértelműen mutatnak; csak annak megállapítására szorítkozhatunk, hogy valamely lesio vagy geneticai disturbatio állhat a különös nyelvi viselkedés hátterében.²

Előrebocsátjuk, hogy az általános nézet szerint a költemények (a licentia poetica nevű syndroma fedőtünetei miatt) nem szolgálhatnak conclusiv diagnosis alapjául, ezért a kutatók általában előnyben részesítik a prosai vagy akár spontan szövegproductio exploratióját. Ezt a nézetet, mint tudományosan nem bizonyított, heuristicus intuitiót, vissza kell utasítanunk. Minden további nélkül elképzelhető ugyanis, hogy a patiensből éppen a poesisnak nevezett lelkiállapot váltja ki azokat a tüneteket, amelyek a legjobban árulkodnak a rendellenes működésről.³ Petőfi esetében különösen indokolt, hogy ne zárjuk ki ezt a lehetőséget, mert a poesis nála szinte állandósult lelkiállapotnak, mintegy abususszerű addicciónak tűnik (*Dalaim*, 1846). Az Etelke-versek (a *Cipruslombok Etelke sírjáról* című ciklus) pedig kifejezetten arra utalnak, hogy a költő autotherapeuticus célra is használta a poesist,⁴ ami szintén az addicciókkal rokon jegy (például *Javulási szándék; Betegségemben*, 1844).

¹ Noam CHOMSKY, *Patholinguistics: A new perspective*, Cambridge (MA), MIT Press, 2009, 25.

² Charles GRAVEYARD, *Cadaver or Corpus? A methodological approach to Patholinguistics*, Oxford, Oxford UP, 2007, 346–416.

³ Cindy ARISTOTLE, *Pathopoetica*, Kézirat, 2005.

⁴ MARGÓCSY István, *Petőfi Sándor: Kísérlet*, Bp., Korona, 1999 (Klasszikusaink).

Az általunk vizsgált mintát Petőfi lírai költeményei alkották. A felületes olvasónak is nyilván feltűnt, hogy Petőfi nemcsak a korában megszokott nyelvváltozatot használja, hanem teljesen váratlanul és véletlenszerűen alkalmaz akkor már évszázadok óta nem használatos formákat. Kizárható, hogy Petőfi jól ismerte és használta volna ezeket (l. a kétféle múlt idő teljesen következtelen változtatását); ez a symptoma szintén utalhat patholinguisticai háttérre,⁵ de ennek vizsgálata nem képezi írásunk tárgyát. (Egyesek arra gyanakszanak, hogy ezt egyfajta kordivattal lehet magyarázni, amelynek Petőfi és kortársai is hódoltak. Mi ezt elégtelen magyarázatnak tekintjük. Meglehet, az atavismus a korszakban általánosan megfigyelhető patholinguisticai jellegzetesség volt; ez esetben akár környezeti, akár genetikai hatások is szóba jöhetnek.)

Ha a régieskedő nyelvhasználat magyarázatát megtalálnánk, az nyilván megvilágítaná a legtöbb lexikai és morfológiai abnormitas okait is, bár az olyan alakok, mint a hajdanta (*Miért tekintesz be szobámba?*, 1845), vagy az én enyéim (*A honvéd*, 1849) még ilyen módon sem magyarázhatók, és hasonlóképpen nem magyarázhatók historicusan az olyan lexikai anomáliák, mint engemet gyötörni általam levének (*Elmondom, mit eddig...*, 1845); Hova veled vőlegényként egykor jőni hittem (*Jaj, be bús ez a harangszó!* 1845); Tudom, hogy a golyó nekem nem vét (*Bizony mondom, hogy győz most a magyar...*, 1849). Ráadásul a lexikai és morfológiai megformálás meglehetősen automaticus mechanizmusok productuma,⁶ míg a syntactikai strukturában tudatosabb tervezés is részt vesz. Így a syntactikai abnormitasok sokkal kézzelfoghatóbb bizonyítékot szolgáltathatnak a magas szintű cerebrális tevékenységek deficitjeinek természetéről.⁷ Ezért mi a továbbiakban a syntactikai abnormitasokat vesszük górcső alá.

A költeményeket syntactikai analysisnek vetettük alá, inspectiós és introspectiós eljárást alkalmazva.⁸ Összegyűjtöttük a lírai szövegcorpus defectusra utaló részeit, és ezeket csoportosítottuk typicus nyelvi tünetek szempontjából (módszereink egy részét Cindy Aristotle idézett kézírata inspirálta). Ezeket adjuk közre az alábbiakban.

I. Exploratio

I.1. A verbum finitum indokolatlan hangsúlyozása

A patholinguisticai gyakorlatban igen súlyos tünetnek számít az igék indokolatlan, sokszor agrammaticus hangsúlyozása. Ez a tünet Petőfinél egyáltalán nem mondható izoláltnak, végighúzódik az egész életművön. Megjelenik már a legkorábbi versekben,

⁵ GRAVEYARD, *i. m.*, 123.

⁶ Vö. PETŐFI Sándor, „*Margácsy István*”, Bp., Honderü, 1899.

⁷ CHOMSKY, *i. m.*

⁸ GRAVEYARD, *i. m.*

és makacsul tartja magát a legutolsó textusokban is. Egy rövid latencia kivételével (1845–47) – amelyre az alábbiakban megkísérelünk magyarázatot adni – általánosnak mondható symptoma.

A jelenség lényege, hogy – vélhetően valamely lesio következtében – a beszélő a hangsúlykerülő igéket is hangsúlyos helyzetben használja, felborítva ezzel a semleges mondat szórendjét. A hangsúlykerülő igék (ahogyan a nevük is mutatja) nem kerülhetnek a mondat hangsúlyos helyére. A magyarban a semleges mondatokban a hangsúly mindig a komment elnevezésű összetevő elejére esik. A hangsúlykerülő igét tartalmazó mondatokban a ragozott ige nem állhat a komment elején, őt valamely összetevőnek (igekötőnek, bővítménynek) meg kell előznie. A pathologicus nyelvhasználatban ez a mintázat átalakul. A corpus tanúsága szerint az ilyen igék a komment elejére kerülnek, és erős hangsúlyt kapnak; így jönnek létre az alábbi bizarr szerkezetek:⁹

Vagyon a nap épen lemenőben.
(*Járnak, kelnek sokan zöld erdőben. . .*, 1842)

De veszik ők mindezt csekélyebbnek,
(*Járnak, kelnek sokan zöld erdőben. . .*, 1842)

S mi szenvedünk éhségi kínokat.
(*Farkaskaland*, 1843)

A ház mögött pedig terül az ól,
(*Farkaskaland*, 1843)

Ott a vityilló pusztaközepen,
Él a juhász és felesége benn.
(*Farkaskaland*, 1843)

Nem kell a színpadot
Tekinteni csak úgy,
Mint hol mindennapi
Kenyérhez nyílik út;
(*Az első dal*, 1843)

Valami jutott eszembe!
(*Szomszjas ember tűnődése*, 1844)

⁹ A szöveccorpusra az alábbi kiadás alapján hivatkozunk: PETŐFI Sándor *Összes költeményei*, Bp., Szépirodalmi, 1970.

Szerettelek lyánykorodban,
Szeretlek most százszor jobban,
(*Feleségek felesége...*, 1848)

Mikéntha fonna szemfedőt magának...
(*Szeretlek én, szeretlek téged...*, 1848)

Nézz arra lefelé,
Amerre tetted útadat,
(*Adorján Boldizsárhoz*, 1848)

Ha volnék a világlátó nap:
Ott hagynám az eget,
(*Szeretlek én, szeretlek téged...*, 1848)

Ugy mentenek a halál útjára,
Mintha mentek volna lakomára.
(*Péter bátya*, 1849)

Igen, pirúltam, de nem magamért,
Pirúltam a magyar sereg miatt,
(*Egy goromba tábornokhoz*, 1849)

Szívem sem az enyém,
Rég birja galambom.
(*A buszár*, 1849)

Véreteket issza most, mint eddig itta
Saját népe könnyét!
(*Föl a szent háborúra!* 1849)

Féljenek ők, kik viselik
Magokat oly galádul,
(*Föl a szent háborúra!*, 1849)

És ha volnánk kevesebben,
Mint azok:
(*Föl a szent háborúra!* 1849)

Nem kell ahhoz philologusnak lenni, hogy észrevegyük, hogy az 1845 és 1847 közötti időszakban nem találjuk meg az itt vizsgált, defectusra utaló tünetet. (Az alábbiakban arra is ki fogunk térni, hogy más tünetek ezen időszakban hogyan alakultak.)

1.2. Topicalisatiós anomaliák

A symptomák során tovább haladva a következő, szintén a szórenddel összefüggésben álló tünet a lehetetlen (és gyakran agrammatismust okozó) topicalisatio. Meglétét végigkövethetjük az egész corpuson. A korai versekben még csak elvétve találjuk meg ezt a tünetet, az 1845-ös év azonban ennek alakulásában is fordulatot hoz: azt kell mondanunk, a topicalisatio terén a beteg ebben az életszakaszában significansan rosszabbul teljesít, mint akár az előző, akár az ezt követő szakaszban.

A topicalisatiós anomaliák lényege, hogy a *patiens* olyan constructiókat topicalisál, amelyeket grammaticailag nem lehetséges, vagy (enyhébb formában) olyanokat, amelyeket a *contextus* alapján nem indokolt topicalisálni. Csak a többi tünettől együtt való vizsgálata világíthat rá, hogy pusztán szórendi anomaliáról, vagy inkább functionális defectusról (a topicalisatiós *functio identificatiójának* sérüléséről) van szó.

Lyány! temetve mindörökre
Legyen emléked bele,
(*A bujdosó*, 1842)

A pástornéra titkon foga fájt
Az úrfinak, s én éhezém a nyájt.
(*Farkaskaland*, 1843)

Most már őt húzni nem deresre:
Akasztófára kellene!
(*A nemes*, 1844)

Boldogúlni nem lehet vele!
(*Vándorélet*, 1844)

Azt mondja, hogy még megjön az idő,
Hol fűtetlen szobában nem lakom,
(*Két testvér*, 1845)

Különböző csak a nevök.
(*Apám mestersége s az enyém*, 1845)

De más szobából titkosan
Rám gyakran pillantottál.
(*Ha ébren meg nem látogatsz...*, 1845)

Honnan ki nem fog út vezetni, melyben
Elátkozottan él a fájdalom.

(Panaszkodom hát? . . . , 1845)

Mérget kellett mindenkor innia,
Ki sebeinkre önte balzsamot.
(Isten csodája, 1846)

Ha valóban indokolatlanul topicalisált a sebeinkre, akkor itt a hangsúlykerülő önte is indokolatlanul hangsúlyos; lehet azonban, hogy a sebeinkre focusként értelmezendő, akkor viszont értelmileg indokolatlan a focus.

De, mint a madár, ez nem tér többé vissza.
(Elvándorol a madár. . . , 1846)

Felhő alakjába lelke átöltözik,
(A magyar ifjakhoz, 1847)

1.3. Extrapositio sine foco

Valószínűsíthető, hogy ez az érdekes tünet nem pusztán szórendi anomalia (ahogy a topicalisációs anomáliák alapján gondolhatnánk, hiszen az nagyon sokszor agrammatismust is eredményez), hanem egy logikai funktio használatának defectusa, esetleg teljes kiesése.

Megsiratnom kell árva magamat.
(Járnak, kelnek sokan zöld erdőben. . . , 1842)

Lyány! temetve mindörökre
Legyen emléked bele,
(A bujdosó, 1842)

Hogy ne légyen semmi jel,
Mely a multat, érzeményim
Háborítani, költse fel.
(A bujdosó, 1842)

Koporsód van itten!
(Jaj, be búsz ez a harangszó! 1845)

Sirtak-rítak, mint az ősz felleg,
Fiaiknak hogy elmenni kellett,
(Péter bátya, 1849)

Az indokolatlan focushasználat szintén nem gyakran megnyilvánuló tünet Petőfinél, de rányomja bélyegét az egész corpusra.

1.4. Genitivus interruptus sine dativo

A költemények alapján elszigetelt tünetnek látszik, de a lesio súlyosságáról tanúskodik. Megkockáztatjuk, hogy a corpus kiterjesztésével újabb példákat találunk erre az anomaliára. Agrammatismust (és a befogadó számára megértési nehézségeket) okoz. Szintén a korai korszakból való a symptomahordozó textus:

S mégis, ki hittem sугarának,
Haj engem mégis megcsala!
(*Vadonban*, 1842)

1.5. Omissio articuli

Jellegzetes symptoma, amely a betegség lefolyásának középső korszakára jellemző. A tünet elsősorban az articulus teljes omissiójában áll, ritkább esetben pedig annak nem megfelelő megválasztásában.

Boncidáig folyjon a bor, mint tenger,
(*Üresen áll már a kancsó. . .*, 1843)

Szellem bejárja a földet és eget.
(*Emlény*, 1843)

Mérthogy olyan sárga képem?
(*Halvány katona*, 1844)

Majd megkerül még tőke és kamat.
(*Két testvér*, 1845)

Ott foly Sajó. . . oly görbén kanyarog,
Mint ember, aki görcsben haldokol;
(*Isten csodája*, 1846)

S így éltük által az egész tavaszt,
Ajk ajakon, kéz kézben, szív sziven.
(*Tündéralom*, 1846)

1.6. Coordinatio qua simplex nomen

Ennek a symptomának a lényege, hogy – mintegy linguistikai atavismusként – egyes suffixumok csak egyszer, a koordinált constructio végén jelennek meg, mintha nem suffixumok, hanem önálló szavak lennének, illetve mintha a complex constructio simplex volna:

Csak ember és állatnak nincs nyoma. . .
(*Farkaskaland*, 1843)

Bú- s kéjnek egyaránt feltárja kebelét,
(*Emlény*, 1843)

Melyekkel a tört szív örökre búcsut mond
Remény- vagy élvezetnek.
(*Hatalmas orvos az idő. . .*, 1845)

Azért szeretném most, midőn hűlt kebelem
Vágy-, s kívánságtalan,
(*Hatalmas orvos az idő. . .*, 1845)

1.7. Omissio verbi finiti

A lesio korai meglétét és súlyosságát mutatja, hogy már 1843-ban producál a patiens – természetesen csak secunder tünetként – verbum finitum nélküli mondatot:

Mért reám e jégtekintet?
(*Halálvágy*, 1843)

1.8. Extrapositio complementorum nominis

Olyan agrammatismusról van szó, amelyben a nomen verbale részben verbum finitumként működik, complementumait amennyiben extraponálni lehet:

A mag termő legyen
Gazdag kalászkokat?
(*Az első dal*, 1843)

Ki bagóz, ki füstöt ereget,
Képezőleg terhes felleget,
(*Vándorélet*, 1844)

Tán szellem, égbe szálló a pokolból,
Hol büntetését már átszenvedé? . . .
(*Tündéralom*, 1846)

1.9. Focus-anomaliák

Csakhogy a halottra könyet

Ejteni szokás; [értsd: nem vizet]
(*Víz és bor*, 1843)

1.10. Extractio e subordinato

De én nem mondom senkinek,
Ki nem kiáltom:
Legkedvesebbem hogy te vagy
A nagy világon.
(*Honfidal*, 1844)

1.11. Kérdőszóval kapcsolatos anomaliák

S volt a panasz végtére is miért?
(*Panaszkodom hát?...*, 1845)

Voltak barátim, jó embereim...
Oh mért meg nem halának!
(*Voltak barátim...*, 1846)

Miért az eke mellett nem hagyál?
(*Szomorú éj*, 1847)

miért
Meg nem halok? vagy mért vagyok beteg?
(*Ujjonnan visszajött a régi baj...*, 1847)

2. Analysis

Tekintsük a hangsúlykerülő igék hangsúlyos használatát. Mint említettük, 1845 és 1847 között ez a tünet latens volt. Ma már patholinguisticai közhelynek számít, hogy nagyobb stresszt okozó élethelyzetekben, psychoticus vagy neuropathologicus állapotokban a beszédproductio átmeneti javulást mutat. Bizonyos szokásos tünetek eltűnnek vagy más formában jelennek meg, majd a psychoticus vagy stresszes állapot megszűnésével a tünetek újra (gyakran súlyosabb formában) újból előjönnek. Petőfi esetében is erről lehet szó: az Etelke elvesztése felett érzett fájdalom, a gyász állapota átmenetileg lappangóvá tette az igék hangsúlyos helyzetűvé tételét.

Látható tehát, hogy Etelke elvesztése patholinguisticai szempontból jelentőséggel bír, hiszen találtunk olyan tünetet, amely a gyász periodusa alatt megszűnik. A topicalisatiós anomaliák mintegy ezek antagonistáiként működnek, mennyiségük radicalisan

megnő ebben az életszakaszban. Minthogy a hangsúlyos *verbum finitum* nem zárja ki az indokolatlan topicalisatiót, linguisticai értelemben nincs exclusiv viszony a kettőjük között, ezért a két abnormalitás *complementaris* viszonya *patholinguisticai* szempontból különös jelentőséggel bír. Hosszabb, *instrumentalisan* is megerősített vizsgálatokat igényel annak a *hypothesis*nek a vizsgálata, vajon mely *cerebralis* régiók és *functionalis* egységek felelősek a két *mechanismus* működéséért, és hogy van-e *neurologiai* alapja a kétfajta *anomalia alternatiójának*.

A topicalisatiós anomaliák *exploratiója* nem zárja ki azt az *analysist*, hogy *Petőfi Sándor* esetében a *lesio* olyan agyi területet érintett, amelynek egyik *functiója* a szórend megfelelő kialakítása. Az indokolatlan (és sokszor önkéntelen) *focusálás* is ebbe a *symptomacsoportba* illeszkedhetne. Nem ismeretlen jelenség ez a *patholinguisticában*: számos kortárs újságírónál megfigyelték, és *aetiologai*lag pontosan leírták ezt a tünetet. A beteg a *lesio* következtében képtelenné válik arra, hogy a *verbum finitum* előtti kiténtetett *positiót* annak *functiója* (a *focusálás*) szerint használja. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az ilyen *defectussal* élő számára a *functio* hirtelen átalakul, csupán a hangsúlyozást, a kiemelést szolgálja, *logikai* *functiója* megszűnik, ami a *beszédproductióban* *bizarr constructiókhoz* vezet.

Petőfinél azonban sokkal kiterjedtebb *syndromáról* kell beszélnünk, mint a jól ismert *spontan zsurnalisztikai focus*, hiszen a topicalisatiós anomaliák hasonló *semantikai-logikai defectusra* utalnak, mint ez, márpedig azok az ún. újságíró-betegségekre nem jellemzőek. Az egyéb *focus-anomaliák* jelenléte is erre utal (például *könyet ejteni* a *focusban*, *könyet helyett*). Véleményünk szerint ennek fényében kell megközelítenünk az *interrogativummal* kapcsolatos *abnormitasokat* is, hiszen a magyarban a *kérdőszók* *syntacticusan* a *focusszal* mutatnak igen közeli rokonságot.

A *dativus omissiója* a *genitivus interruptus constructióban* szintén igen korai tünet, így bizonyítottan látjuk, hogy a kiterjedt *syndroma* már az első *poeticus állapotokban* is fellépett. Sajnálatos módon nem áll rendelkezésünkre ezeknél korábbi *corpus*, ezért annak bizonyítása nem lehetséges, hogy a *symptomák* *veleszületett deformitas* következményei lehettek.

Az *articulus omissiója* semmiképp nem tekinthető *primer* tünetnek. Olyan *secunder symptomával* állunk szemben, amely a betegség első szakaszában nem jelentkezik. Ugyanakkor nem is a *terminalis phasis* jellegzetessége: ebben a *közbülső szakaszban* már a tünetek összessége jelen van, de a beteg ekkor még nem szokhatott hozzá a *rengetegféle defectushoz*, a számára nehézséget okozó *constructiók* számának *drasticus* növekedéséhez. Régi, adatolt *patholinguisticai* megfigyelés, hogy a beteg ekkor kezd el *stratégiákat* kialakítani az *agrammatismusok* számának csökkentése érdekében (hogy meg tudja értetni magát környezetével). Valószínű, hogy *Petőfi* esetében is az egyéb *agrammatismusok* elkerülésére kialakított *strategia* következménye az *articulus omis-*

siója. A *patiensnek* mintegy nem marad elég *concentratis potentialja* az aprócska *articulusok* kitételére (ritkább esetben: megfelelő megválasztására).

A *complex constructiók* *simplexként* való kezelésének *primer* vagy *secunder statusa* vitatható. Sőt, néhányan azt is megkérdőjelezhetik, hogy *symptoma-e* egyáltalán, ugyanis ezek a *constructiók* tekinthetők pusztán *archaismusoknak*, amelyeknek alkalmazásakor a poeta a távoli múltba tekint, és az ómagyar kort megelőző nyelvállapotot idézi meg, amikor a mai *affixumok* ősei még *postpositiók* voltak. A *secunder* miveltra utalhat, hogy a *coordinatio qua simplex nomen* (ahogy a neve is mutatja) az egyszerűsítésre kialakított stratégia lehet. Ezzel a nézettel azonban nem tudunk egyetérteni, hiszen a *complex structurát* valóban *simplexnek* tekinti a *productióban*, de ez a *simplex structura* több *memoriát* igényel egyfelől, előzetes tervezést feltételez másfelől. Tudvalevő, hogy az *aphasiások* éppen e kettőre nem képesek. Az is tudvalevő, hogy még a *terminalis stadiumú agrammaticus aphasiában* szenvedők is képesek ugyanannak a *morphemának* a megismétlésére. Ilyen alapon tehát az ún. *secundertünet-elméletet* elvethetjük. Bizonyítottnak látjuk tehát, hogy a *coordinatio qua simplex nomen* nem lehet más, csak *primer symptoma*. Azon kevés *primer morphosyntactikai tünetek* egyike, amely megerősíti azt a feltételezésünket, hogy *Petőfinél* a *lesio* nagyobb területet érintetett, mint a *syntaxisnak* a szórend kialakításáért felelős része.

Köztudott, hogy az *agrammaticus aphasiában* az egyik legnehezebb feladat a *verbum finitum* megfelelő *productiója*. Gyakori, hogy a beteg ezért el is hagyja azt a mondatból, ha a *contextus* és a *communicatiós partnerek felkészültsége, cooperatiója* ezt megengedi. A *lyricus* szövegben való megjelenés szokatlan, talán példátlan. Nem olyan érthetetlen azonban, ha számításba vesszük a *poema themáját* is. A *halálvágy*, a *küzdelem feladása*, az *életöszönök lankadása* szintén magyarázhatja a *verbum finitum omissióját*. Mindez a többi *symptoma analysisének* fényében arra utal, hogy nem a szokásos *lesiós*, illetve *apoplexiás aphasiával* állunk szemben, hiszen a *psychologiai factorok* ilyen erős befolyása azoknál nem ismert.

A *nomen verbale complementumainak extrapositioja* első látásra éppen úgy a *verbum finitum* súlyos érintettségéről tanúskodhat, mint a *verbum finitum elhagyása*. (Feltárandó, hogy ide tartozhatnak-e a *hangsúlykerülő* és *hangsúlykérő verbum finitumok anomaliái* is.) Ebben az esetben *atavismusról* (vagy a korszakban divatos névén: *archaismusról*) nem beszélhetünk, hiszen valószínűsíthető, hogy a *participiumos constructiók normalis szórendje* az eredetibb, ősből a magyarban, a *verbum finitum complementumainak flexibilitását* ettől való későbbi *deviatió*nak foghatjuk fel.

A többi *symptomával* együtt tekintve, a *differentialis diagnosis* szabályait követve azonban egy általánosabb kép bontakozik ki. Vegyük észre, hogy a magyarban a *participium* az őt megelőző *complementumokkal* egyetlen *indivisibilis regiót* alkot,

éppen úgy, ahogy a subordinált tagmondatok vagy a dativus nélküli genitivusos szerkezetek, s Petőfinél mindezek esetében megtaláljuk a *parasiticus extractio* jelenségét, míg a subordinációnak egyetlen simplex egységként való kezelése ennek a tünetnek az antagonistája, hiszen itt egy több régióból álló constructióból keletkezik egyetlen oszthatatlan regio. Még az sem kizárható, hogy a topicalisatiós és a focussal kapcsolatos anomáliákat is a zárt régiók határainak megbomlása magyarázhatja. Későbbi kutatások tárgyát képezheti, és instrumentálisan is explorálandó, hogy esetleg egy és ugyanazon cerebralis regio felelős-e a különböző syntactikai régiók határainak identificációjáért. Ha igen, akkor Petőfinél ennek a régióknak a functionalis vagy lesiós defectusát vélelmezhetjük.

3. Conclusio

A Petőfi költeményeiben megfigyelhető, viszonylag nagy állandóságot mutató symptoma-együttes aetiologiaiailag functionalis természetű syndromára utal, hiszen megfigyelhető a pszichológiai tényezők, mindenekelőtt a poeticus lelkiállapot döntő hatása. Vélelmezhető, hogy a defectus olyan régiót is érint, amely felelős azért, hogy egyes constructiókat zárt, indivisibilis régióként identificálunk, míg másokat nyíltként, amelyekből extrapositio lehetséges. Ugyanakkor a topicalisatióval és a focusálással kapcsolatos anomáliák semantikai-pragmaticai érintettségre is utalhatnak; a kettő universalis összefüggése sem kizárható. Ha ez a hypothesis igazolható, akkor Petőfi költészete a patholinguistica fejlődéséhez valóban értékes hozzájárulást szolgáltathat.